

Please note! This is a self-archived version of the original article.

Huom! Tämä on rinnakkaistallenne.

To cite this Article / Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Jussila, A. (2022) Kohti uudenlaista oppivelvollisuutta. TAMKjournal, 24.11.2022.

URL: <https://sites.tuni.fi/tamk-julkaisut/pedagogiset-ratkaisut/kohti-uudenlaista-oppivelvollisuutta-ari-jussila/>

Kohti uudenlaista oppivelvollisuutta | Ari Jussila

24.11.2022

TAMKjournal | Uusi oppivelvollisuuslaki astui voimaan vuonna 2021. Samaan aikaan säädettiin myös toinen oppivelvollisuuden laajentamiseen liittyvä laki tutkintoon valmentavasta koulutuksesta – se tuli voimaan elokuussa 2022. Nämä uudet lait toivat merkittäviä muutoksia suomalaiseen koulutukseen. Muutoksen avulla etsitään ratkaisua nuorten syrjäytymisen ongelmaan, mutta muutos nopealla aikataululla aiheuttaa myös haasteita. Miten matka kohti laajennettua oppivelvollisuutta on alkanut?

Mitä uudistuksella tavoitellaan?

Pelkästään peruskoulun varassa olevien asema työmarkkinoilla on heikko. Pyrkimys siihen, että koko ikäluokka suorittaisi toisen asteen tutkinnon, on yksi koulutuspolitiikan keskeisiä tavoitteita. Oppivelvollisuusikärajan nosto kahdella vuodella 18 ikävuoteen on tapa, jolla tavoitteeseen pyritään. Oppivelvollisuusikärajan nosto kahdella vuodella ei tee toisen asteen koulutusta pakolliseksi, sillä toisen asteen koulutusohjelmat ovat yleensä kolmivuotisia, jolloin 18 vuotta täyttävillä on useimmiten toisen asteen koulutus kesken. (Talouspolitiikan arviointineuvosto 2018.)

Sanna Marinin hallitusohjelmaan on kirjattu, että koulutus on paras turva syrjään jäämistä vastaan. Kuitenkin 16 % ikäluokasta jää ilman toisen asteen tutkintoa. Hallitusohjelmaan on kirjattu tavoitteeksi varmistaa, että jokainen peruskoulun päättävä suorittaa toisen asteen koulutuksen. Hallitusohjelman mukaan tämä onnistuu esimerkiksi ohjauksen ja opiskelijahuollon palveluiden vahvistamisella sekä oppivelvollisuusiän korottamisella 18

ikävuoteen. Osana oppivelvollisuutta kehitetään toisen asteen valmistavia koulutuksia ja nivelvaiheen ohjausta, jotta siirtyminen toiselle asteelle helpottuu. (Valtioneuvosto 2019, 164–166)

Yksi koulutuspolitiikan keskeisistä tavoitteista on, että koko ikäluokka suorittaisi toisen asteen tutkinnon.

Kiteytetysti voi todeta, että hallitusohjelman mukaan nuoren kiinnittyminen yhteiskuntaan on tavoiteltava asia. Se toteutuu parhaiten koulutuksen ja työllistymisen kautta.

Oppivelvollisuuden uudistuksella halutaan parantaa edellytyksiä suorittaa vähintään toisen asteen tutkinto ja näin estää syrjään jääminen.

Oppivelvollisuuden laajentaminen on iso kokonaisuus, josta uudistuksen valmistelun aikana käytiin kriittistä keskustelua. Pohdittiin esimerkiksi sitä, mihin resurssia pitäisi kohdentaa: olisiko satsaus nuorempiin ikäluokkiin ollut parempi, ja kohdistuvatko maksuttomuuden vaikutukset oikeudenmukaisesti? Päätökset on tehty ja oppivelvollisuus uudistettu, ja tällä hetkellä toimitaan uudistusten mukaisesti.

Velvollisuus ja vastuu

Toisen asteen koulutus on ennen uudistusta perustunut vapaaehtoisuuteen. Nuori päättää perusopetuksen pääsääntöisesti sinä vuonna, kun hän täyttää 16 vuotta. Uudistuksen jälkeen oppivelvollisuutta on jäljellä vielä kaksi vuotta. Näin ollen nuoren on perusopetuksen jälkeen hakeuduttava toisen asteen koulutukseen. (Oppivelvollisuuslaki 1214/2020, §10.)

Oppivelvollisuuslaissa on kuvattu tarkemmin eri vaihtoehdot, johon oppivelvollinen voi peruskoulun päättymisen jälkeen hakeutua. Käytännössä hakuvelvoite ei tuo isoja muutoksia hakijamääriin, sillä jo ennen oppivelvollisuuden laajentamista perusopetuksen päättävät hakivat kattavasti jatko-opintoihin. Ongelma on ollut opintojen keskeytyminen.

Oppivelvollisuuslaissa (1214/2020) määritellään useille tahoille oppivelvollisuuden suorittamiseen liittyviä vastuita seuraavasti:

- Huoltajalla on velvollisuus huolehtia, että oppivelvollinen suorittaa oppivelvollisuuden (§10).
- Perusopetuksen järjestäjän on ohjattava ja valvottava, että oppivelvollinen täyttää hakeutumisvelvollisuutensa. Perusopetuksen valvontavastuu päättyy, kun seuraavan koulutuksen järjestäjän valvontavastuu alkaa. Käytännössä tämä tarkoittaa, että oppivelvollinen on aloittanut opiskelunsa seuraavassa koulutuksessa (§11).
- Vastaanottavan koulutuksen järjestäjän ohjaus- ja valvontavastuu alkaa, kun oppivelvollinen on aloittanut opintonsa. (§12).
- Asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuu alkaa, kun sille on tehty ilmoitus oppivelvollisesta. Ilmoituksen tekee koulutuksen järjestäjä, kun oppivelvollisen opinnot ovat keskeytyneet. Asuinkunnan on kahden kuukauden sisällä osoitettava oppivelvolliselle uusi opiskelupaikka. (§11, §13, §15). Soveltuva opiskelupaikka on esim. tutkintoon valmentava (TUVA) koulutus tai työhön ja itsenäiseen elämän valmentavan (TELMA) koulutus (ks. Kukkonen, Seppälä & Jussila 2021).

Selkeästi kirjatulla vastuilla pyritään selkeyttämään toimintaa. Laissa määritellyt vastuut päättyvät myös oppivelvollisuuden päättyessä, mikä tarkoittaa tutkinnon suorittamista tai oppivelvollisuusiän (18 vuotta) täyttymistä.

Perusopetuksessa on hakuvelvoite ja jälkiohjausvastuu. Perusopetus on käytännössä aiemminkin hoitanut näitä tehtäviä. Lisäksi perusopetukseen tulee uusi käsite: tehostettu henkilökohtainen ohjaus. Oppilaalla, joka tarvitsee perusopetuksen jälkeisiin jatko-opintoihin hakeutumiseen liittyvää tukea, on oikeus saada oppilaanohjauksen lisäksi tarpeidensa mukaista tehostettua henkilökohtaista oppilaanohjausta vuosiluokilla 8 ja 9 (OPH 2021). Tämä tarkoittaa ohjausvastuun laajentumista, kun tehostettuun ohjaustarpeeseen vastataan.

Maksuttomuus ja oikeudenmukaisuus

Oppivelvollisuuden laajentuminen tuo maksuttomuuden myös toisen asteen koulutukseen. Jo ennen oppivelvollisuuden uudistamista koulutus on ollut pääsääntöisesti maksutonta, mutta opiskelija on vastannut itse opiskeluvälineistä, esim. oppikirjoista. Uuden oppivelvollisuuslain mukaan koulutus on maksutonta sen kalenterivuoden loppuun, jolloin opiskelija täyttää 20 vuotta. Samoin opetuksen edellyttämät oppimateriaalit sekä työvälineet, -asut ja -aineet ovat opiskelijalle maksuttomia. Poikkeuksena ovat harrastuneisuutta painottavat opinnot, joissa opiskelija hankkii ja maksaa itse siihen liittyvät välineet esim. soittimet (Oppivelvollisuuslaki 1214/2020.)

Maksuttomuus koskee vain oppivelvollisuuden piiriin kuuluvia. Esimerkiksi ammatillisessa koulutuksessa opiskelijat, jotka eivät kuulu oppivelvollisuuden piiriin, jäävät maksuttomuuden ulkopuolelle. Näin esimerkiksi käy, jos opiskelija on opinnot aloittaessaan yli 18-vuotias. Tämä voi tuntua epätasa-arvoiselta, jos samassa ryhmässä osa saa maksuttomat välineet ja osa joutuu ne itse hankkimaan.

Koulutuksen järjestäjä voi halutessaan tarjota maksuttomia palveluja myös muille kuin oppivelvollisille. Maksuton opiskelu tietää koulutuksen järjestäjälle lisäkustannuksia. Julkisen talouden suunnitelmissa varattiin lisärahaa kustannusten kattamiseksi 65 miljoonaa euroa vuodelle 2022 (Eduskunta 2020). Tämäkin on virittänyt keskustelua siitä, mikä on oikeudenmukaista. Tasa-arvona voidaan nähdä, että kaikki oppivelvolliset saavat samat edut. Toisaalta onko oikeudenmukaista, että niukoista resursseista rahoitetaan myös hyvin toimeen tuleville maksuttomat välineet ja matkat. Ehdotuksena oli kohdentaa resurssit oppimisen ja ohjauksen tukemiseen. (ks. AMKE 2020; Suomen Opinto-ohjaajat ry 2021)

Siirtymistä toimintaan

Siirtymävaihe voi aiheuttaa haasteita. Siirtymävaiheessa esimerkiksi lukiossa voi olla samalla opintojaksolla olla oppivelvollisuuden piiriin kuuluvia ja kuulumattomia opiskelijoita. Tämä johtaa pohdintaan siitä, kuka ryhmässä on oikeutettu saamaan esim. maksuttomat oppimateriaalit. Siirtymävaiheessa on myös tutkintoon valmentava koulutus, jota koskevat säädökset astuivat voimaan vuotta myöhemmin (1.8.2022). Uuteen siirtyminen ja siihen oppiminen ottaa aikansa.

Ristiriidat nousevat siitä, mikä olisi tehokkain ja tarkoituksenmukaisin tapa toimia tavoitteen saavuttamiseksi.

Oppivelvollisuuden laajentumisen tavoite on helppo hyväksyä. Ristiriidat nousevatkin siitä, mikä olisi tehokkain ja tarkoituksenmukaisin tapa toimia tavoitteen saavuttamiseksi. Olemme tilanteessa, jossa uusi laki on hyväksytty ja määräykset annettu. Nyt kaikkien toimijoiden on syytä keskittyä siihen, että erilaisista näkemyksistä huolimatta pyrimme samaan tavoitteeseen nykyisten säädösten mukaan.

Lähteet

AMKE Ammattiosaamisen kehittämissyhdistys 2020 AMKE ry:n lausunto oppivelvollisuuslaista ja eräistä siihen liittyvistä laeista. Julkaistu 6.11.2020. Viitattu 18.5.2022. <https://www.amke.fi/media/lausunnot/2020/oppivelvollisuuslaki-asiantuntijalausunto-sa.pdf>

Eduskunta (2020) Valiokunnan lausunto HaVI212020 vp-HE 173/2020/vp. Viitattu 17.5.2022 https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Sivut/HaVL_21+2020.aspx

Kukkonen, H., Seppälä, M. & Jussila, A. 2021. VALMAN juurilla – miten nivelvaiheen koulutus yhdistyi? TAMKjournal 9.8.2021. Viitattu 16.5.2022. <https://sites.tuni.fi/tamk-julkaisut/pedagogiset-ratkaisut/valman-juurilla-miten-nivelvaiheen-koulutus-yhdistyi/>

Opetushallitus (2021) LIITE 1 Muutosmääräykseen Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden 2014 muutokset koskien opetuksen järjestäjän ohjaussuunnitelmaa sekä oppilaanohjausta. Viitattu 19.5.2022. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Liite%20m%C3%A4%C3%A4r%C3%A4yskirjeeseen%20OPH_557_2021.pdf

Oppivelvollisuuslaki 1214/2020. Viitattu 5.5.2022. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2020/20201214>

Suomen opinto-ohjaajat (2021) Suomen opinto-ohjaajat SOPO ry:n kannanotto oppivelvollisuuden laajenemisesta toiselle asteelle. Viitattu 18.5.2022. <https://www.sopo.fi/suomen-opinto-ohjaajat-ryn-kannanotto-oppivelvollisuuden-laajenemisesta-toiselle-asteelle/>

Talouspolitiikan arviointineuvosto 2018. [Pitäisikö oppivelvollisuusikä nostaa 18 vuoteen?](#) Seuri, A., Uusitalo, R. & Virtanen, H. Talouspolitiikan arviointineuvoston raportti 23.1.2018. Viitattu 20.5.2022. https://www.talouspolitiikanarviointineuvosto.fi/wordpress/wp-content/uploads/2018/01/Seuri_Uusitalo_Virtanen_2018.pdfv

Valtioneuvosto (2019). Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019 Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Viitattu 16.5.2022. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-808-3>

Kirjoittaja

Ari Jussila

Lehtori

Pedagogiset ratkaisut/Ammatillinen opettajakorkeakoulu

TAMK

ari.jussila@tuni.fi

Kuvituskuva: Pixabay